

źródła monastyczne

70

źródła monastyczne

70

Redaktorzy serii: Michał T. Gronowski OSB

Szymon Hiżycki OSB

starożytność

43

Rada naukowa:

Marek Derwich

Dariusz Kasprzak OFM Cap.

Przemysław Nehring

Krzysztof Ożóg

ks. Marek Starowieyski

Ewa Wipszycka

Rafał Zarzeczny SJ

JAN KASJAN

ROZMOWY

Z OJCAMI

---

tom 2

ROZMOWY XI-XVII

Przekład i opracowanie:
KS. ARKADIUSZ NOCOŃ

Wstępy:
MARK SHERIDAN OSB

TYNIEC
WYDAWNICTWO BENEDYKTYNÓW

Redakcja tomu:

SZYMON HIŻYCKI OSB

Projekt okładki i stron tytułowych:

ANDRZEJ CIEPŁUCHA

Opracowanie typograficzne:

JAN NIEĆ

Korekta:

ALDONA IBEK

Imprimi potest: Opactwo Benedyktynów

Ldz. 48/2015, Tyniec, dnia 9.02.2015

† Szymon Hiżycki OSB, opat tyniecki

Wydanie I: 2015

ISBN 978-83-7354-561-8

ISSN 1230-6711

© Copyright by TYNIEC Wydawnictwo Benedyktynów 2015

ul. Benedyktyńska 37

30-398 Kraków

tel.: +48 (12) 688-52-90

tel./fax: +48 (12) 688-52-91

e-mail: zamowienia@tyniec.com.pl

www.tyniec.com.pl

Druk i oprawa:

TYNIEC Wydawnictwo Benedyktynów

druk@tyniec.com.pl

SPIS TREŚCI

WYKAZ SKRÓTÓW.....	13
CZYTANIE KASJANA (<i>Szymon Hiżycki OSB</i>).....	19
JAN KASJAN I FORMOWANIE SIĘ AUTORYTATYWNEJ TRADYCJI (<i>Mark Sheridan OSB</i>)	23
HIOB I PAWEŁ. FILOZOFIA I EGZEGEZA W ROZMOWIE VI KASJANA (<i>Mark Sheridan OSB</i>)	53
Stoicka zasada uznająca, że jedynym prawdziwym dobrem jest dobro moralne	59
Postać Pawła jako argument przeciw <i>apatheia</i>	62
Hiob	64
<i>Rozmowa VI</i>	67
Droga królewska.....	74
Oburęczny człowiek	80
Pieczęć twarda jak diament.....	85
Niezmiennność Boga i zmienność człowieka.....	87

JAN KASJAN ROZMOWY Z OJCAMI CZEŚĆ II (XI–XVII)

PRZEDMOWA DO CZĘŚCI II (ROZMOWY XI–XVII)	95
ROZMOWA XI Z ABBA CHEREMONEM: <i>O DOSKONAŁOŚCI</i>	97
1. Opis miasta Tennesus	99
2. Biskup Archebiusz	100
3. Opis pustyni gdzie mieszkali Cheremon, Nesteros i Józef.....	101

4. Abba Cheremon wymawia się od udzielenia nauki	102
5. Nasza odpowiedź.....	103
6. Trzy sposoby przewycięzania wad	104
7. Jak dojść i wytrwać na najwyższym stopniu miłości	105
8. Doskonałość tych, którzy wystrzegają się grzechów z miłości	109
9. Miłość przemienia sługi w synów i wyciska w ich sercach obraz i podobieństwo Boże	110
10. Modlitwa za nieprzyjaciół szczytem miłości. Jak rozpoznać, czy dusza jest już oczyszczona?.....	115
11. Dlaczego bojaźń i nadzieja są niedoskonałe?	116
12. Różne stopnie doskonałości	117
13. Bojaźń, która rodzi się z wielkiej miłości.....	120
14. Czy można osiągnąć doskonałą czystość?	124
15. Odłożenie wykładu.....	125

ROZMOWA XII

Z ABBA CHEREMONEM: *O CZYSTOŚCI*.....

1. Słowa abba Cheremona o czystości.....	128
2. „Ciało grzechu” i jego członki.....	129
3. „Uśmiercanie” rozpusty i nieczystości	132
4. Dla uzyskania doskonałej czystości nie wystarcza ludzki wysiłek.....	133
5. Pożyteczność pokus wynikających z żądz naszego ciała.....	134
6. Cierpliwość gasi ogień nieczystości	137
7. Różne stopnie czystości	141
8. Tylko wypróbowani w czystości powinni wypowiadać się na jej temat	144
9. Czy w czasie snu można uniknąć poruszeń ciała?	147
10. Poruszenia ciała podczas snu nie przeszkadzają czystości	148
11. Istotna różnica między powściągliwością a czystością	149
12. Cuda Pana w Jego świętych	153
13. Słodycz czystości znają jedynie ci, którzy sami jej doświadczyli.....	157
14. Jak się umartwiać i przez ile czasu, aby osiągnąć czystość?	158
15. Po jakim czasie można się przekonać, że czystość jest możliwa	159
16. Jak zachować doskonałą czystość.....	160

ROZMOWA XIII

Z ABBA CHEREMONEM: <i>O OPIECE BOŻEJ</i>	163
1. Wstęp.....	165
2. Dlaczego cnoty nie można przypisać temu, kto się o nią stara?	166
3. Bez pomocy Bożej nie można osiągnąć nie tylko doskonałej czystości, ale w ogóle żadnego dobra.....	166
4. W jaki sposób poganie, bez łaski Bożej, osiągnęli czystość?	169
5. Pozorna czystość filozofów	170
6. Bez łaski Bożej nie można podjąć żadnego gorliwego wysiłku.....	172
7. Podstawowy zamysł Boga i Jego nieustanna opieka.....	174
8. Łaska Boża a wolność woli.....	177
9. Znaczenie łaski Bożej i naszej dobrej woli.....	179
10. Słabość wolnej woli	182
11. Łaska Boża uprzedza dobrą wolę, czy jest jej następstwem? ...	184
12. Dobrej woli nie należy przypisywać ani zawsze łasce, ani zawsze człowiekowi.....	187
13. Ludzkie wysiłki nie mogą zastąpić łaski Bożej	194
14. Siłę wolnej woli Bóg poznaje po próbach, jakim poddaje człowieka	196
15. Łaska Boża powołuje na różne sposoby.....	203
16. Łaska Boża pokonuje ograniczoność ludzkiej wiary	205
17. Niezbadane drogi Opatrzności Bożej.....	208
18. Ojcowie uczą, że sama wola nie wystarcza do zbawienia.....	210

ROZMOWA XIV

Z ABBA NESTEREM: <i>O WIEDZY DUCHOWEJ</i>	213
1. Abba Nesteros o wiedzy ludzi religijnych.....	214
2. Jak dojść do wiedzy o sprawach Bożych	215
3. Jak osiągnąć doskonałość w wiedzy praktycznej	216
4. Wiedza praktyczna dotyczy różnych powołań i zajęć.....	217
5. Wytwałość w obranym powołaniu.....	218
6. Zmienność słabych	219
7. Nie wszyscy mają się ubiegać o wszystko.....	220
8. Wiedza duchowa	222
9. Wiedza praktyczna wstępem do wiedzy duchowej.....	227
10. Jak osiągnąć prawdziwą wiedzę	231

11. Wielorakie znaczenie Pisma Świętego	234
12. Jak zapomnieć o świeckiej literaturze?	237
13. W jaki sposób oczyścić pamięć z próżnych naleciałości	238
14. Dusza nieczysta nie może osiąść ani przekazać wiedzy duchowej	241
15. Dlaczego wielu nieczystych zdołało osiąść wiedzę „duchową”?	242
16. Żli nie posiadają prawdziwej wiedzy	243
17. Przed kim odsłaniać tajemnice prawdziwej wiedzy	248
18. Kiedy wiedza duchowa nie przynosi owocu?	250
19. Łaska Boża przemawia czasem przez niegodnych	250

ROZMOWA XV

Z ABBA NESTEREM: *O BOŻYCH CHARYZMATACH* .....

1. Nauka abba Nesterosa o trzech przyczynach charyzmatów	253
2. Z jakiego powodu należy podziwiać świętych?	256
3. Abba Makary wskrzesza umarłego	257
4. Abba Abraham uzdrawia piersi karmiącej kobiety	260
5. Abba Abraham uzdrawia chromego	261
6. O wartości człowieka nie świadczą czynione przez niego cuda	262
7. Pokora jedynym kryterium oceny charyzmatyków	263
8. Bardziej godne podziwu jest wykorzenie własnych wad, niż wypędzanie złych duchów z innych	266
9. Prawe życie ważniejsze niż czynienie cudów	266
10. Sprawdzian doskonałej czystości	267

ROZMOWA XVI

Z ABBA JÓZEFEM: *O PRZYJAŹNI* .....

1. Pierwsze pytanie abba Józefa	272
2. Nauka starca o przyjaźniach nietrwałych	273
3. Jak powstaje trwała przyjaźń?	275
4. Czy wolno uczynić coś dobrego, gdy brat się temu sprzeciwia?	277
5. Trwała przyjaźń może istnieć tylko między doskonałymi	277
6. Jak zachować trwałą przyjaźń?	278
7. Nic cenniejszego nad miłość i nic gorszego nad zagniewanie	282
8. Przyczyny nieporozumień pomiędzy ludźmi duchowymi	282

9. Także duchowe przyczyny niezgody powinny być usunięte	283
10. Najlepszy sposób dojścia do prawdy	283
11. Kto polega na własnym zdaniu, na pewno zostanie zwiedziony przez diabła.....	284
12. Dlaczego w rozmowach na tematy duchowne nie należy gardzić zdaniem maluczkich?.....	285
13. Miłość jest nie tylko przymiotem Boskim, ale też Bogiem.....	286
14. Stopnie miłości.....	287
15. Obłuda potęguje wzburzenie	289
16. Pan odrzuca dar naszej modlitwy, jeśli brat żywi względem nas urazę	290
17. Nieprawda, że więcej cierpliwości trzeba okazywać świeckim aniżeli braciom.....	291
18. Udawana cierpliwość i milczenie powiększają tylko zagniewanie brata	293
19. Jak oceniać tych, którzy ze złości poszczą?.....	296
20. Obłudna cierpliwość, a nadstawianie drugiego policzka.....	297
21. Czy będąc posłusznym przykazaniu Chrystusa można być daleko od doskonałości ewangelicznej?	297
22. Chrystus patrzy nie tylko na czyny, ale i na zamiary.....	298
23. Zdrowy i mocny jest ten, kto potrafi poddać się woli drugiego	300
24. Słabi łatwo obrażają innych, ale sami trudno znoszą obrazę.....	301
25. Czy można nazwać mocnym tego, kto stracił cierpliwość?	301
26. Za brak cierpliwości winę ponosi słaby	302
27. Jak panować nad gniewem.....	303
28. Przyjaźnie zawarte dla spisku nie mogą być trwałe	306

ROZMOWA XVII

Z ABBA JÓZEFEM:

O DOTRZYMIWANIU PRZYRZECZEŃ	309
1. Bezsenna noc.....	311
2. Zmartwienie abba Germanusa z powodu złożonego przyrzeczenia.....	311
3. Moja propozycja.....	312
4. Abba Józef pyta o przyczynę naszego przygnębienia	313
5. Dlaczego wolelibyśmy zostać w Egipcie, niż wracać do Syrii ...	314
6. Abba Józef pyta, czy Egipt lepiej służy naszej doskonałości niż Syria?	315

7. O różnej formacji w obydwu prowincjach 315
8. Mężowie doskonali powinni wystrzegać się zobowiązujących przyrzeczeń. Czy popełniają grzech, gdy ich nie wypełnią? 316
9. Czasem korzystniej jest odstąpić od postanowienia, aniżeli je wykonać..... 318
10. Myśl o złamaniu przyrzeczenia złożonego w klasztorze syryjskim rodzi wątpliwość i lęk..... 319
11. Abba Józef odpowiada, że ważna jest intencja działającego, a nie jego czyn..... 319
12. Dobre skutki nie pomagają tym, którzy zamierzali uczynić zło, a złe skutki nie szkodzą tym, którzy starali się uczynić dobro..... 320
13. Powody złożonej przez nas obietnicy 323
14. Zdaniem abba Józefa wzniosły cel usprawiedliwia zmianę danego słowa..... 323
15. Czy nie jest grzechem, jeśli nasze zachowanie staje się dla słabych zachętą do wiarołomstwa?..... 325
16. Z powodu możliwego zgorznięcia nie należy pomijać prawd zawartych w Piśmie Świętym..... 325
17. Święci korzystali z kłamstwa jak się korzysta z rośliny ciemiernika..... 326
18. Naszym zdaniem kłamstwo było dozwolone jedynie w Starym Testamencie 330
19. Według abba Józefa również w Starym Testamencie kłamstwo nie było dozwolone, a jednak wielu słusznie się na nie odważyło..... 331
20. Także apostołowie uważali, że czasem kłamstwo jest pożyteczne, a prawda szkodliwa..... 335
21. Czy można skłamać, by nie chwalić się swoim postem i czy można coś przyjąć, jeśli raz już się odmówiło? 342
22. Nasz zdanie: swój post należy ukryć, a tego, czego już się odmówiło, nie przyjmować..... 344
23. Zdaniem abba Józefa uparte trwanie przy swoim słowie nie jest rozumne 344
24. Także abba Piamun wolał ukryć swą wstrzeźliwość..... 345
25. Przykłady uciekania się do kłamstwa i zmiany postanowienia w Piśmie Świętym 346
26. Święci mężowie nie powinni być uparci 356
27. Czy powyższej zasadzie nie przeczą słowa Psalmu 119? 357

---

28. Kiedy należy bezwzględnie dotrzymywać słowa, a kiedy można od niego odstąpić	357
29. W jaki sposób powierzać komuś swoje tajemnice.....	359
30. Nie należy składać przyrzeczeń dotyczących zwykłych ludzkich potrzeb	360
INDEKS BIBLIJNY.....	363
INDEKS IMION I NAZW WŁASNYCH.....	371
INDEKS RZECZOWY	377

WYKAZ SKRÓTÓW

Dzieła Kasjana

- Institutiones* JAN KASJAN, *De institutis coenobiorum*, wyd. J.-CL. GUY, SCh 109, 1965.
- Rozmowy* JAN KASJAN, *Rozmowy z Ojcami (Collationes)*
- SCh 54 JAN KASJAN, *Conférences*, 2: VIII–XVII, wyd. E. PICHÉRY, SCh 54, 1958 (wyd. 2, SCh 54bis, 2009).
- ŹrMon 28 JAN KASJAN, *Rozmowy z Ojcami*, t. 1: *Rozmowy I–X*, przekł. i oprac. ks. A NOCOŃ, 2002; nr rozmowy, rozdziału i paragrafu.
- POK 7 JAN KASJAN, *Rozmów dwadzieściancztery*, II. *Rozmowa XI–XXIV*, przekł., wstęp i oprac. L. WRZOŁ, 1929.

Dzieła patrystyczne

- AUGUSTYN, JHom *Homilie na Ewangelię i Pierwszy List św. Jana*, cz. 1–2, przekł. W. SZOŁDRSKI, W. KANIA, PSP 15, 1977.
- *O Państwie Bożym przeciwko poganom ksiąg XXII*, przekł. i oprac. W. KORNAŃSKI, Warszawa 1977.
- ORYGENES, FragmMt *Fragmenty greckie Komentarza do Ewangelii wg św. Mateusza*, [w:] TEGOŻ, *Komentarz do Ewangelii wg św. Mateusza. Część druga: Commentarium series*, przekł. K. AUGUSTYNIAK, ŹMT 25, 2002, s. 223–242.

- KpłHom *Homilie o Księdze Kapłańskiej*, przekł. S. KALINKOWSKI, *ŻMT* 69, 2013.
- LbHom *Homilie o Księdze Liczb*, [w:] TEGOŹ, *Homilie o Księgach Liczb, Jozuego, Sędziów*, przekł. S. KALINKOWSKI, *PSP* 34/1, 1986.
- IzHom *Homilie o Księdze Izajasza. Homilie o Księdze Ezechieła*, przekł. S. KALINKOWSKI, *ŻMT* 16, 2000.
- RdzHom *Homilie o Księdze Rodzaju. Homilie o Księdze Wyjścia*, przekł. S. KALINKOWSKI, *ŻMT* 64, 2012.

Pozostałe

- CCL Corpus Christianorum. Series Latina, I–, Turnholti 1953–
- DS *Dictionnaire de Spiritualité*, t. 1–16 + 1 (indeksy), Paris 1937–1995.
- Ep.* *Epistola, epistolae*, listy
- HIERONIM, *Ep.* 1–5 Św. HIERONIM, *Listy* 1–156, [w:] TEGOŹ, *Listy*, t. 1–5, oprac. na podstawie tłumaczenia J. CZUJA M. OŹÓG, *ŻMT* 54, 55, 61, 63, 68, 2010–2013; listy XXII, XXXI, CVIII, [w:] TEGOŹ, *Listy do Eustochium*, przekł., wstęp i oprac. B. DEGÓRSKI, *ŻrMon* 33, 2004.
- KKK *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Poznań 2002.
- LXX Septuaginta
- PG J.P. MIGNE, *Patrologiae cursus completus. Series Graeca*, vol. 1–161, Parisiis 1857–1866.
- PL J.P. MIGNE, *Patrologiae cursus completus. Patrologia Latina*, vol. 1–217, Parisiis 1841–1855.
- POK *Pisma Ojców Kościoła*, Poznań 1924–
- PSP *Pisma Starochrześcijańskich Pisarzy*, Warszawa 1969–

- RB *Reguła św. Benedykta*, przekł. A. ŚWIDERKÓWNA, Kraków 2005³ (wyd. bilingwiczne).
- RBén „Revue Bénédictine”, Maredsous 1884/1885–
- SCh Sources Chrétiennes, wyd. H. DE LUBAC, J. DANIELOU [i in.], Paris 1941–
- SCh 170 EWAGRIUSZ Z PONTU, *Traité pratique ou Le Moine*, I: *Introduction*, wyd. i wstęp A. i C. GUILLAUMONT, SCh 170, 1971.
- SHERIDAN, *From the Nile* M. SHERIDAN, *From the Nile to the Rhone and Beyond. Studies in Early Monastic Literature and Scriptural Interpretation*, St. Ottilien 2012 (Studia Anselmiana, 156. Analecta Monastica, 12).
- StMon „Studia Monastica. Commentarium ad rem monasticam historice investigandam”, Abadia de Montserrat (Barcelona) 1959–
- TM Z Tradycji Mniszej, Kraków-Tyniec 1991–
- TM 48 JAN KASJAN, *O wiedzy duchowej. Rozmowa XIV z ojcem Nesterosem*, przekł. ks. A. NOCOŃ, wstęp Sz. HIŻYCKI OSB, 2010.
- TM 49 JAN KASJAN, *O przyjaźni. Rozmowa XVI z abba Józefem*, przekł. i wstęp ks. A. NOCOŃ, 2011.
- VA *Vita Antonii, Żywot św. Antoniego* = ŻrMon 35.
- Wulg. Wulgata
- ŻMM 3 E. WIPSYCKA, *Drugi dar Nilu czyli o mnichach i klasztorach w późnoantycznym Egipcie*, Kraków 2014 (Źródła Monastyczne. Monografie, 3).
- ŻMT Źródła Myśli Teologicznej, Kraków 1996–
- ŻMT 70 EUZEBIUSZ Z CEZAREI, *Historia Kościelna*, przekł. A. CABA na podstawie tłum. ks. A. LISIECKIEGO, oprac. H. PIETRAS SJ, ŻMT 70, 2013².
- ŻrMon Źródła Monastyczne, Kraków-Tyniec 1993–
- ŻrMon 4 *Apoftegmaty Ojców Pustyni*, t. 1. *Gerontikon. Księga Starców*, przekł. M. BORKOWSKA, wstęp E. MAKOWSKA,

- E. WIPSYCKA, ks. M. STAROWIEYSKI, red. ks. M. STAROWIEYSKI, 2007³; imię abba i nr apoftegmatu.
- ŹrMon 6 Św. BAZYLI WIELKI, *Pisma ascetyczne, 2: Reguły dłuższe, Reguły krótsze*, przekł. i oprac. J. NAUMOWICZ, 1995.
- ŹrMon 8 SULPICJUSZ SEWER, *Pisma o św. Marcinie z Tours. Żywot. Listy. Dialogi*, przekł. P.J. NOWAK, wstęp, koment. i oprac. ks. M. STAROWIEYSKI, posłowie H. MALEWSKA, 1995.
- ŹrMon 10 Św. HIERONIM, *Żywoty mnichów Pawła, Malchusa i Hilaryona*, przekł., wstęp i oprac. B. DEGÓRSKI OSPPE, 1995.
- ŹrMon 12 PALLADIUSZ, *Opowiadania dla Lausosa (Historia Lausiacca)*, przekł. S. KALINKOWSKI, wstęp i oprac. ks. M. STAROWIEYSKI, 1996; nr kolejnego opowiadania Palladiusza oraz nry paragrafów.
- ŹrMon 18 EWAGRIUSZ z PONTU, *Pisma ascetyczne*, t. 1, przekł. K. BIELAWSKI, M. GRZELAK, E. KĘDZIOREK, L. NIEŚCIOR, A. ZIERNICKI, wstęp i oprac. L. NIEŚCIOR OMI, 2007².
- ŹrMon 34 C. STEWART, *Kasjan mnich*, przekł. T. LUBOWIECKA, 2004.
- ŹrMon 35 Św. ATANAZY ALEKSANDRYJSKI, *Żywot św. Antoniego*, przekł. E. DĄBROWSKA, [w:] ŚWIĘTY ANTONI, *Żywot. Pisma ascetyczne*, przekł. E. DĄBROWSKA i in., wprowadzenie i wstępy E. WIPSYCKA, 2008².
- ŹrMon 45 D.J. CHITTY, *A pustynia stała się miastem... Wprowadzenie do dziejów monastycyzmu w Egipcie i Palestynie pod panowaniem chrześcijańskim*, przekł. T. LUBOWIECKA, red. naukowa T.M. GRONOWSKI OSB, R. KOSIŃSKI, 2008.
- ŹrMon 48 HILARY z ARLES, HONORAT z MARSYLII, *Kazanie o życiu św. Honorata, Żywot św. Hilarego biskupa Arles*, przekł. P. NEHRING, B. BIBIK, wstęp i koment. P. NEHRING, 2009.
- ŹrMon 50 *Zachodnie reguły monastyczne*, przekł., K. BIELAWSKI i in., wstępy J. NAUMOWICZ, P. NEHRING, A. NOCOŃ, M. STAROWIEYSKI, oprac. T. DEKERT, M.T. GRONOWSKI OSB, Sz. HIŻYCKI OSB, red. ks. M. STAROWIEYSKI, 2012.

- ŹrMon 65 *Pachomiana graeca. Vita Graeca Prima, List Ammona, Paralipomena*, przekł. E. DĄBROWSKA, wstęp i oprac. E. WIPSZYCKA, 2013.
- ŹrMon 67 Św. HIERONIM, *Pisma polemiczne. Przeciw Helwidiuszowi. Przeciw Jowinianowi, Przeciw Wigilancjuszowi*, przekł. ks. W. KANIA, L. NIEŚCIOR OMI, G. RURAŃSKI OMI, wstępy G. RURAŃSKI OMI, L. NIEŚCIOR OMI, red. naukowa L. NIEŚCIOR OMI, 2013.